

Отримано: 9 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 25 лютого 2019 р.

Прийнято до друку: 1 березня 2019 р.

e-mail: natalyyu0304@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-5(73)-302-305

Мілько Н. С. Технологія підготовки майбутніх учителів англійської мови до організації міжкультурного діалогу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5(73), і березень. С. 302–305.

УДК[378.091.212:811.111]:316.722(477)(043.3)

Мілько Наталя Євгенівна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри англійської філології та методики викладання англійської мови, Мелітопольський державний педагогічний університету імені Богдана Хмельницького

ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ

У статті автор розглядає діяльність викладача та навчальну діяльність студентів як педагогічні умови, які спрямовані на розвиток готовності майбутніх учителів англійської мови до організації міжкультурного діалогу. Об'єктом дослідження є педагогічний простір, педагогічний або учнівський колективи, система виховної роботи у школі, навчально-виховний процес, викладання дисципліни. Підготовка майбутніх учителів до організації міжкультурного діалогу у професійній діяльності має на меті заохочення учнів до розмаїття культурного життя, формування сприйнятливості цінностей та ідей представників інших культур та прагнення до взаємозбагачення культур.

Ключові слова: навчально-виховний процес, міжкультурний діалог, діяльність викладача, педагогічні умови, компетентність, технологія підготовки.

Natalia Milko,

Candidate of Pedagogical Sciences Senior Lecturer, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

TECHNOLOGY OF ENGLISH TEACHER'S TRAINING TO THE ORGANIZATION OF INTERCULTURAL DIALOGUE

In the article the author considers the activity of the teacher and the educational activity of students as the pedagogical conditions, which are aimed at the development of the readiness of future English teachers to the organization of intercultural dialogue. The object of the study is the pedagogical space, pedagogical or student groups, the system of educational work at school, the educational process, the teaching of discipline. Training future teachers to organize intercultural dialogue in professional activities is aimed at encouraging students to a variety of cultural life, the formation of susceptibility of values and ideas of representatives of other cultures and the desire for mutual enrichment of cultures.

Key words: educational process, intercultural dialogue, teacher's activity, pedagogical conditions, competence, training technology.

Теоретичний аналіз проблеми підготовки майбутніх учителів англійської мови до організації міжкультурного діалогу в навчальному процесі та діагностика рівнів готовності майбутніх учителів англійської мови до організації міжкультурного діалогу дозволив визначити не лише основні підходи, тенденції і проблеми у професійній підготовці студентів, а й розробити такі педагогічні умови, які б забезпечували ефективність навчально-виховного процесу.

Як показав теоретичний аналіз проблеми дослідження, всі педагогічні умови, що мають бути спрямованими на розвиток готовності майбутніх учителів англійської мови до організації міжкультурного діалогу, мають реалізовуватися через діяльність викладача і навчальну діяльність студентів, які, у свою чергу, здійснюються в різноманітних методах і формах навчання.

Викладач вищого навчального закладу має використовувати все багатство форм організації та методів професійної підготовки студентів: лекції, практикуми, екскурсії, ділові ігри, різноманітні технології та тренінгові вправи, активні методики тощо. Оскільки жодна з форм і технологій, а також і жоден з методів не є універсальним, ефективних результатів у розвитку готовності майбутніх учителів іноземної мови до організації міжкультурного діалогу можна досягти, лише використовуючи всю їх сукупність [1, 2].

Отже, наша робота мала на меті створення таких педагогічних умов:

– створення дидактико-комунікативного середовища у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу (під час викладання дисципліни “Основна іноземна мова”) і поза ним;

– збагачення змісту дисциплін для спеціальності 014.02 Середня освіта (Мова і література (англійська)), зокрема, впровадження для вчителів іноземної мови додаткового матеріалу щодо видів міжкультурного діалогу у зміст семінарських занять та занять із самостійної роботи;

– запровадження спецкурсу “Організація міжкультурного діалогу у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи”;

– залучення студентів у міжкультурну взаємодію у процесі самостійного вивчення іноземної мови та під час організації педагогічної практики у школі.

Визначені у ході дослідження педагогічні умови розвитку готовності майбутніх учителів англійської мови до організації міжкультурного діалогу обумовлені нагальною потребою у формуванні соціально-особистісних, загально-професійних та спеціально-професійних компетенцій фахівців і будуються на таких спеціалізованих та загальних принципах: цілісності та системності, багатоаспектності, відповідності та адекватності, полікультурності тощо [3].

Визначаючи педагогічні умови, ми виходили з того, що їх запровадження має носити комплексний характер, оскільки випадкові впливи і умови не сприяють забезпеченню ефективного результату. Зокрема, комплексний характер мають носити усі педагогічні дії і заходи, спрямовані на розвиток готовності майбутніх учителів англійської мови до організації між-

культурного діалогу. Інтеграція визначених нами умов забезпечувала якість і ефективність формувальних впливів. Таким чином, педагогічні умови як система цілеспрямованої роботи забезпечували досягнення поставленої мети через виконання спеціалізованих завдань та реалізацію розроблених змісту, форм і методів розвитку готовності майбутніх учителів іноземної мови до організації міжкультурного діалогу.

Важливим напрямком організації роботи була підготовча робота з викладачами і кураторами вищих навчальних закладів, оскільки саме від них значною мірою залежить ефективність формування готовності майбутніх учителів іноземної мови до організації міжкультурного діалогу.

Було запропоновано наступний алгоритм виконання роботи:

– виявлення протиріччя між результатами попередньої роботи і методами, технологіями або окремими їх елементами; що забезпечують сучасні вимоги до знань, умінь та навичок міжкультурної комунікації;

– заміна компонента або системи, які не сприяють розвитку комунікативної компетентності, новими найбільш ефективними;

– адаптація відібраних методів і технологій для впровадження до конкретних умов; модифікація та послідовність застосування;

– обґрунтування і опис нових педагогічних ідей, цілей, завдань, форм роботи, функцій, методів і принципів, закономірностей організації та проведення навчально-виховної роботи (це може бути опис концепцій розвитку школи, моделей того чи того напрямку міжкультурної комунікації, авторських програм та ін.);

– обговорення на засіданнях педагогічних рад суперечливих питань теорії та практики, пошук теоретичних положень, які допомагають знайти засоби і шляхи розв'язання та зняття суперечностей, встановлення відсутності в теорії, а іноді й у практиці, відповіді на запитання, що було поставлене під час дослідження, гіпотетичне формування нової ідеї, яка пояснює протиріччя або допоможе його зняти; аналіз і підбір фактів із педагогічної практики, які підкреслюють ефективність ідеї тощо;

– проведення системи заходів щодо мотивації пошуково-дослідної діяльності педагогічних працівників (пропаганда перспективного досвіду, творчі портрети вчителів-дослідників, інформація про хід педагогічного експерименту в районі тощо);

– інформаційний супровід пошукової діяльності педагогів (створення банку педагогічних ідей, інноваційних знахідок, досвіду інтеракції);

– здійснення системи заходів (семінари-практикуми, творчі групи, методичні рекомендації тощо) щодо формування умінь та навичок комунікативної компетентності учнів і вчителів.

Об'єкт дослідження, у загальному вигляді, – це педагогічний простір та область, в рамках якої знаходиться те, що буде досліджуватися (вивчатися): педагогічний або учнівський колективи, система виховної роботи у школі (класі), навчально-виховний процес, викладання будь-якого предмету, профорієнтація школярів.

Міжкультурна комунікативна компетентність постає певним психолого-педагогічним феноменом, тому в об'єкті дослідження входить процес інформативно-екзистенціональної взаємодії суб'єктів культурно-освітнього простору.

Предмет дослідження – це або конкретна частина об'єкту або процесу, який, зокрема, і досліджується (перетворюється), або певний аспект розгортання об'єкту. Якщо об'єкт дослідження – система виховної роботи, то предметом можуть бути психолого-педагогічні умови тощо, якщо об'єктом дослідження буде навчальний процес, то предметом може бути певна технологія навчання учнів, певні методи навчання і т.п.

Складність вимірювання навичок міжкультурної комунікації учнів пов'язана з тим, що і мислення і поведінка мають дворівневу структуру і виявляються в двох планах: зовнішньому (публічному, як правило, соціально прийнятному і демонстрованому співрозмовникам) і внутрішньому (що найчастіше є імпліцитним, неявним або й свідомо приховуваним від стороннього ока та таким, що належить захищати від сторонніх впливів).

У такому сенсі міжкультурну комунікативну компетентність формувати і вимірювати можна за наступними критеріями:

– увага і толерантність до іншої (інакшої) думки, здатність аналізувати інші думки і адекватно реагувати на них;

– здатність дискутувати, використовувати ввічливі форми звернення до опонентів, обговорювати предмет розмови, не переходячи на особистісні якості;

– навички публічного мовлення, ясного і виразного висловлювання;

– навички спільної праці в групі (розподіл функцій, взаємодопомога, витримка, доброзичливість);

– здатність сприймати зауваження, обстоювати власну позицію, залучення до власних міркувань висловлених ідей;

– використання інформаційних і комунікативних технологій.

Діяльність викладачів та кураторів, які брали участь у дослідженні, спрямовувалась на створення необхідних педагогічних умов для розвитку готовності майбутніх учителів іноземної мови до організації міжкультурного діалогу. У цьому плані їм необхідною була методична допомога, яка здійснювалась під час проведення спільних засідань кафедри, методичних семінарів, майстер-класів, круглих столів з питань реалізації “Програми міжнародної діяльності університету” тощо. Чільне місце в цьому процесі займала самостійна робота викладача, яка сприяла творчому пошуку, самостійному відбору й аналізу необхідної інформації щодо розвитку готовності студентів до організації міжкультурного діалогу, умінню приймати рішення під час різних ситуацій, втілювати їх у власній педагогічній роботі, а також нести відповідальність за результати своєї діяльності.

Методична робота з викладачами і кураторами студентських груп була спрямована на:

– поглиблення, осмислення, трансформацію знань щодо організації міжкультурного діалогу на заняттях із іноземної мови та у позанавчальний час, що було відповідним до завдань експериментально-дослідної роботи;

– оволодіння сучасною методологією і теорією організації міжкультурного діалогу на заняттях з іноземної мови та у позанавчальний час;

– впровадження у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів передового педагогічного досвіду, сучасних методичних розробок, освітніх технологій щодо організації міжкультурного діалогу;

- ознайомлення викладачів та кураторів з державно-нормативними документами та сучасними тенденціями щодо організації міжкультурного діалогу;
- вивчення динаміки рівнів готовності студентів до організації міжкультурного діалогу у процесі проведення формувального етапу експерименту;
- сприяння інноваційній роботі викладачів іноземної мови зі студентами з метою підвищення їхнього професійного рівня і вдосконалення педагогічної майстерності;
- залучення викладачів та кураторів до творчої діяльності, розроблення змісту роботи по формуванню готовності майбутніх учителів іноземної мови до організації міжкультурного діалогу, спеціалізованих методик і заходів культурологічного змісту тощо.

Технологія підготовки і проведення педагогічної ради з проблеми формування готовності майбутніх учителів до організації міжкультурного діалогу

Мета: виявити педагогічні умови вищого навчального закладу і ступінь їх впливу на розвиток готовності майбутніх учителів до організації міжкультурного діалогу.

Завдання: розробити програму заходів, спрямованих на покращення навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, спрямовану на розвиток готовності майбутніх учителів до організації міжкультурного діалогу.

Методи збору інформації: спостереження за професійною діяльністю викладачів і їх взаємодією зі студентами; опитування і анкетування учасників навчально-виховного процесу; аналіз і узагальнення зібраної інформації.

Підготовка до проведення тематичної педради „Розвиток готовності майбутніх учителів до організації міжкультурного діалогу” здійснювалася творчими підгрупами у складі 6 осіб, кожна з яких мала своє поле дослідження.

Перша творча підгрупа висвітлювала проблему „Потенціал вищого навчального закладу у розвитку готовності майбутніх учителів іноземної мови до організації міжкультурного діалогу”.

Друга творча підгрупа працювала над проблемою „Ціннісні аспекти у розвитку готовності майбутніх учителів іноземної мови до організації міжкультурного діалогу”.

Третя творча підгрупа розробляла проблему „Оптимізація знань з проблеми розвитку готовності майбутніх учителів іноземної мови до організації міжкультурного діалогу”.

Четверта творча підгрупа досліджувала питання „Мовленнєва діяльність учнів загальноосвітньої школи на заняттях з англійської мови як умова їх культурного розвитку та особистісного становлення”.

На засіданні навчально-методичної комісії філологічного факультету кожна з груп розкривала свою проблему, аналізувала її стан, пропонувала рішення з найбільш важливих питань. Для викладачів та кураторів академічних груп, які не увійшли до творчих підгруп, також було поставлене завдання: слухати тих, хто виступає з пропозиціями, аналізувати педагогічну роботу викладачів, висловлювати власну думку щодо різних спірних проблем педагогічної ради тощо.

Велика заслуга у підготовці викладачів до розвитку готовності майбутніх учителів 014.02 Середня освіта (Мова і література (англійська)) мови до організації міжкультурного діалогу в процесі роботи належала кафедрі англійської філології та методики викладання англійської мови, кафедрі німецької філології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. У процесі роботи свою ефективність довів розроблений нами спецкурс за вибором студента “Організація міжкультурного діалогу у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи”, розрахований на 36 годин (1 кредит).

Мета курсу: розвиток соціально-особистісних та спеціально-професійних компетенцій майбутніх фахівців для забезпечення у загальноосвітніх школах системи знань учнів про культурну різноманітність.

Завданнями курсу було систематизувати знання майбутніх вчителів іноземної мови щодо:

- закономірностей побудови навчально-виховного процесу в сучасному полікультурному суспільстві;
- основних реформ, що стосуються навчальних програм вивчення іноземних мов, вимог суспільства до виховання толерантної особистості, здатної до налагодження взаємозв'язків у світі, що змінюється;
- основних принципів організації міжкультурного діалогу, правил мовленнєвого спілкування та особливостей підготовки учнівської молоді на різних етапах їхнього становлення.

Сформувати вміння (навички):

1. Здійснювати аналіз сучасних досягнень у навчально-виховному процесі та втілення передового світового та вітчизняного педагогічного досвіду побудови міжкультурного діалогу у практику роботи з учнями;
2. Визначати основні напрями навчальної роботи по формуванню міжкультурної комунікації та стратегії їх забезпечення;
3. Обирати доцільні форми, методи і прийоми побудови змістової основи для організації міжкультурного діалогу на практичних заняттях та у майбутній професійній діяльності.

Розвинути установки майбутніх учителів іноземної мови до:

- створення позитивного, комфортного навчального середовища у загальноосвітній школі;
- аналізу та рефлексії у засвоєнні цінностей інших культур;
- протистояння дискримінації в її різних формах;
- сприяння процесам народження нових культурних знань
- використання сучасних інноваційних методик і технологій в організації навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи.

Навчально-виховна стратегія спецкурсу забезпечувалась реалізацією низки зазначених завдань для досягнення запланованих результатів курсу шляхом:

- розгляду визначених питань на лекційних заняттях;
- участі членів експериментальної групи у семінарських заняттях, ділових іграх, тренінгах;
- залучення до виконання практичних завдань, спрямованих на набуття студентами експериментальної групи спеціалізованих вмінь і навичок, соціально-особистісних компетенцій;

– самостійного вивчення студентами навчально-методичного матеріалу на основі розробленого для спецкурсу завдань і вправ.

Особливістю даного спецкурсу було застосування на заняттях країнознавчого матеріалу, який служив засобом мотивації навчальної діяльності студентів в процесі формування та розвитку готовності до організації міжкультурного діалогу.

Про позитивне ставлення кураторів та викладачів до майстер-класів, спільних практичних занять, спеціалізованих семінарів свідчить проміжний зріз після п'ятого заняття “Основні труднощі в організації міжкультурного діалогу з дітьми та учнівській молоддю в сучасній школі”, який показав, що 85,6 % викладачів вищих навчальних закладів, включених в роботу, хотіли б продовжувати таку роботу; 68,5 % викладачів та кураторів академічних груп, вчителів загальноосвітніх шкіл – відмітили її прикладний характер і практичне значення; 35,6 % – створення спеціального середовища для професійного становлення та зростання спеціально-професійних компетенцій, 35,6 % – можливість глибокого аналізу проблем, що стосується розвитку поваги в тих, хто навчається, до інших способів життя й підготовки їх до міжкультурного світу; 21,9 % – перегляду існуючих можливостей щодо використання іноземних мов у позанавчальних виховних заходах та викладанні таких дисциплін, що розкривають різні аспекти міжкультурної взаємодії (наприклад, культурології, релігієзнавстві тощо) та необхідності щодо створення сприятливих умов для такого викладання; 28,7 % – можливість обміну думок щодо розвитку зв'язків і обмінів з установами й представниками всіх рівнів освіти в інших країнах; 2,7 % – сприяли конструктивній педагогічній діяльності у вирішенні спільних проблем тощо.

Суспільство зацікавлене у тому, щоб викладач англійської мови не тільки навчав студентів вмінню спілкуватися іноземною мовою в усній формі, надавав можливість вдосконалюватися й розвивати знання, навички і вміння іншомовного спілкування, а й формував професіонала високої культури, який ставить за мету у майбутній професійній діяльності заохочення дітей та учнівської молоді до розмаїття культурного життя, формування сприйнятливості цінностей та ідей представників інших культур та прагнення до взаємозбагачення культур через пошук спільних цінностей в інтересах справедливості, толерантності, миру [4].

Література:

1. Багатокультурність і освіта. Перспективи запровадження засад полікультурності в системі середньої освіти України. Аналітичний огляд та рекомендації / за ред. О. Гриценка. Київ: УЦКД, 2001. 55 с.
2. Гуренко О. І. Запровадження освітньо-просторового підходу до полікультурної освіти майбутніх соціальних педагогів [Текст]. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки : Науковий журнал* / Міністерство освіти і науки України, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. № 1. С. 167–172.
3. Толерантність в міжкультурному діалозі / отв. ред.: Н. М. Лебедева, А. Н. Татарко. Москва, 2005. 372 с.
4. Шульга М. О. Формула злагоди – діалог культур. *Віче*. 1997. № 1. С. 32–37.